

Elay Cəlal oğlu ZEYNALLI, i.f.d., dosent

Minurə Hacı qızı KƏRİMOVA, i.f.d., b.m.

Fərid Rauf oğlu ZEYNALOV

Azərbaycan Texnologiya Universitetinin magistrantı

E-mail: mina34mk@mail.ru

AQRAR SAHƏNİN İNNOVASIYALI İNKİŞAFININ TƏNZİMLƏNMƏSİNİN İNFORMASIYA BAZASININ FORMALAŞDIRILMASI İSTİQAMƏTLƏRİ

Xülasə

Dünyanın ən inkişaf etmiş ölkələrində son onilliklərdə iqtisadi idarəetmə praktikasını elm və elmi-texnoloji inkişafın bütövlükdə və hər bir sənayedə iqtisadiyyatın həlledici təsirindən xəbər verir. Bununla yanaşı, yeniliklərin inkişafını sürətləndirmək və onların geniş inkişafı yalnız dövlətin şərtsiz fəal dəstəyi ilə mümkündür. Müəyyən bir innovasiya sahəsinin formalaşması sayəsində aqrar sənayenin texnoloji səviyyəsi əhəmiyyətli dərəcədə artır.

Açar sözlər: innovasiya, tənzimləmə, aqrar sahə, informasiya.

JEL: O12

Giriş

Milli iqtisadiyyatın bütün sahələrində innovasiyaların intensivləşdirilməsinin zəruriliyi son illərdə qəbul edilmiş müxtəlif hökumət və hökumətlərarası orqanların bu məsələdə qəbul etdiyi qərarlarda nəzərdə tutulmuşdur. "İnnovasiya fəaliyyəti və dövlətin innovasiya siyasəti haqqında" qanun layihəsi, "2001-2005-ci illərdə Azərbaycan Respublikasının dövlət innovasiya siyasəti konsepsiyası", "Azərbaycan aqrar sənayedə innovasiya proseslərinin inkişaf konsepsiyası" hazırlanmışdır. Onlar üçün innovasiya siyasətinin güclü bir qolu olduğunu vurğulayaraq, iqtisadiyyatdakı tənəzzülün aradan qaldırılması, onun struktur dəyişikliyinə təmin etmək, stabilizasiyadan elmi və texnoloji inkişaf mərhələsinə keçmək və ölkənin müxtəlif rəqabət məhsullarına olan tələbatlarını tam şəkildə qarşılamaq lazımdır. Bu sənədlərdə dövlətin innovasiya siyasətinin formalaşdırılması və prinsipləri ilə bağlı əsas müddəalar ümumi xarakter daşıyır. Praktikada innovasiya proseslərinin inkişafı üçün yuxarıda göstərilən müddəalar və prinsiplər milli iqtisadiyyatın xüsusi sektoru və sahələrində onların təşkilatı, iqtisadi, texniki, texnoloji və digər xüsusiyyətlərini məcburi nəzərə almaqla həyata

keçirilir. Yalnız bu şərtlərdə, innovasiya siyasətinin hazırlanması və həyata keçirilməsi istənilən nəticəyə nail olacaq və ölkənin iqtisadiyyatının inkişafına müsbət təsir göstərəcəkdir.

Mövzunun aktuallığı. Aqrar sənaye istehsalın bütün sahələrinin inkişafının müasir dövrünün xüsusiyyətləri elm, texnologiya və qabaqcıl təcrübənin inkişafına əsaslanaraq istehsalın davamlı şəkildə yenilənməsinə imkan verən innovativ proseslərə əsaslanan elmi və texnoloji inkişafı sürətləndirmənin zəruriliyidir. Dünya təcrübəsi göstərir ki, innovasiya prosesləri, əsasən, müvafiq siyasətin formalaşdırılması və innovasiya fəaliyyətinin planlaşdırılmasını təşkil etməklə, təkcə dövlət tərəfindən təşviq olunmur, eyni zamanda tənzimlənir.

Tədqiqatın məqsədi: Tədqiqatın başlıca məqsədi aqrar sənaye sahəsində İKT-nin rolunun öyrənilməsi, innovasiyaların tətbiqi və bu innovasiyaların tətbiqi ilə əldə olunan səmərəliliyin tədqiqindən ibarətdir.

Tədqiqat obyektı: Aqrar sənaye sahəsinə innovasiyaların təsiri, tətbiqi, inkişaf istiqamətləri və onların təhlili.

Tədqiqat metodları: Aqrar elmi klassiklərin, müasir iqtisadçı alimlərin

tədqiqatları, həmçinin tədqiqatçının fərdi yanaşması təşkil edir. Dissertasiyanın yazılmasında aqrar sənaye nəzəriyyəsi, iqtisadi nəzəriyyə, informasiya iqtisadiyyatı, innovasiya iqtisadiyyatı, informasiya cəmiyyəti, İKT və digər elmlərin müddəalarından geniş istifadə edilmişdir.

Materiallar və müzakirələr

Daxili aqrar sənaye kompleksində mövcud olan yeniliklərin inkişaf templəri, bu fəaliyyətin bərpasına baxmayaraq qənaətbəxş hesab edilə bilməz. Rusiyanın inkişaf etmiş ölkələrdən aqrar texnika istehsalının texniki və texnoloji səviyyəsi baxımından əhəmiyyətli gecikməsi çox böyükdür ki, dövlət əhəmiyyətli və miqyaslı tədbirlər görülmədən aradan qaldırmaq mümkün olmayacaqdır.

Hazırda aqrar sənaye kompleksdə dövlət innovasiya siyasətinin inkişaf etdirilməsi, onun qanunvericilik xarakteri daşması və onun sistemli həyata keçirilməsi üçün bütün şəraitin yaradılması zəruridir. Bu, sənayedə yenilikləri artırmaq üçün müəyyən bir təkan verəcək, elmi və texnoloji inkişafı sürətləndirəcək və aqrar sənaye istehsalının səmərəliliyini artıracaqdır.

Aqrar elminin inkişafının proqnozu gələcək haqqında elmi əsaslı məlumatlar kimi nəzərdən keçirilə bilər. Müasir şəraitdə elmi və texniki proqnoz daha da inkişaf etdirilir. Elmi və texniki proqnoz elm və texnologiyanın inkişafının mümkün yolları və nəticələrinin elmi əsaslı qiymətləndirilməsi sistemini, eləcə də onların əldə edilməsi üçün lazım olan resursları və təşkilati tədbirləri təmsil edir. Öz növbəsində, sosial və iqtisadi proqnozlaşdırma daxil olmaqla daha geniş bir proqnoz sistemi olan bir alt sistemdir. Sektorda yalnız müxtəlif elmi və texnoloji nailiyyətlərin, eləcə də ümumi elmi və texnoloji inkişaf səviyyəsinin əhəmiyyətini təsir edən mühüm bir hal, onun inkişaf etdiyi sosial-iqtisadi mühitdir. Elmi-texniki proqnozun mövcud təcrübəsi vəziyyətin təhlili və qərarlar qəbul edilməsi üçün normativ və metodoloji əsasların formalaşdırılması üçün xüsusilə təcili ehtiyac yaratmışdır. Bu halda, standartlar vacibdir, baxmayaraq ki, standartlar yalnız müəyyən iqtisadi meyarlara çatdırılmalıdır [1].

Praktikada bir sıra xülasə göstəriciləri vurğulanır:

- elmi və texniki yeniliklərin sayı

(yeniliklər), onların artması və ya azalması;

- sənaye vahidinə və istehsal sahəsinə olan tələbata və vaxt vahidinə görə yeni elmi və texniki həllərin sayı;

- elm və texnologiyanın inkişafı və birliyə qoyulan potensial, potensialın vahid bir dövrünə qaytarılması;

- yeniliklərin funksional parametrlərinin (elmi və texnoloji tərəqqinin sürətlənmə dərəcəsi) artımı.

Kənd təsərrüfatında və aqrar sənaye sektorunda yenilik prosesinin gerçək inkişafı üçün cari uçotun şərtləri, xüsusilə də onun göstəriciləri, yuxarıda göstərilən göstəricilərin hamısı gələcək üçün bir proqnoz hazırlamağa imkan vermir. Bizim fikrimizcə, mövcud vəziyyətdəki ən vacib olan, inkişafın perspektivli konseptual təsirini birbaşa istehsalata çevirməklə innovasiya prosesinin əsas istiqamətlərinin proqnozudur. Bu müddəanı nəzərə alaraq, innovasiya proseslərinin inkişafına dair proqnozlaşdırma təklifləri orta müddətli əsas sahələr və aqrar kimyevi istehsal sahələrinin əsas sahələri tərəfindən fərqləndirilməklə ən uyğun olan əsas istiqamətləri şəklində hazırlanmışdır:

- kənd təsərrüfatı və bitki istehsalı;
- heyvandarlıq və baytarlıq dərmanı;
- istehsalın mexanizasiyası və elektriklişdirilməsi;
- məhsulların saxlanması və emalı;
- iqtisadiyyat və torpaq münasibətləri.

Orta müddət aqrar sənaye kompleksi üçün onun sektor və sektorlarında innovasiya proseslərinin inkişafının əsas istiqamətləri Rusiya Federasiyasının müxtəlif bölgələrində sınaqdan keçirilmiş və istehsalda istifadəyə verilmiş aqrar sənaye kompleksinin elmi qurumları tərəfindən hazırlanmış perspektivli innovasiyaların effektivliyini təhlil etmək üçün elmi cəhətdən müəyyən edilmiş və elmi olaraq əsaslandırılmışdır [3].

Müasir biotexnologiyanın inkişafı aqrar sənaye sektorunda əhəmiyyətli texnoloji dəyişikliklərin həyata keçirilməsində və aqrar sənaye istehsalında innovativ proseslərin dinamikasında əsas rol oynamağa davam edir.

Biotexnoloji sahədə innovativ proseslərin inkişafında ümumi tendensiyalar iki əsas istiqamətdə öz əksini tapır:

- kənd təsərrüfatı istehsalının bioloji istehsal vasitələrinin məhsuldarlığının yüksəldilməsinə, habelə ətraf mühitin mənfi amillərinə qarşı müqavimət göstərməsinə, keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına, resursların qənaətinə, istehsal və istehsal texnologiyalarının ətraf mühitə təsirinin yaxşılaşdırılmasına yönəlmiş kənd təsərrüfatı istehsalına dair mövcud olan biotexnologiya metodlarını təkmilləşdirmək;

- rəqabət qabiliyyətli məhsulların istehsalını təmin edən aqrar sənaye kompleksində istifadəsi üçün istənilən xüsusiyyətləri və texnologiyaları ilə əsaslı yeni məhsulların yaradılmasına keyfiyyətcə yeni biotexnoloji yanaşmalar və metodların inkişaf etdirilməsi.

Aqrar sənaye kompleksinin əsas sahələrinə gəldikdə, isə biotexnoloji sahədə vacib diqqət aşağıdakılara veriləcəkdir:

Kənd təsərrüfatında rəqabət qabiliyyətli məhsulların təmin edilməsi məqsədilə əkinozların mikrobial potensialını öyrənmək üçün yeni biotexnologiyaların təkmilləşdirilməsi və inkişaf etdirilməsi (bitkilərin məhsuldarlığını artıran çoxfunksiyalı xüsusiyyətləri olan mikroorqanizmlərin yeni yüksək effektiv formaları), yüksək adaptiv stresə qarşı davamlı mikrob sistemləri yaratmaq; bitki məhsuldarlığını və stresə qarşı müqavimətini artırmaq üçün kompleks tədbirlərin bioloji istifadəsi texnologiyaları, yüksək effektiv gübrələrin istehsal üsulları və qida sənayesi tullantılarından yem maddələrinin istehsalı üçün texnologiya;

Torpaq hasilatında, kənd təsərrüfatı mənzərələrinin məhsuldarlığını və ətraf mühitin davamlılığını artırmaq üçün (20-30% artım) drenaj torpaqlarının torpaq xüsusiyyətlərinə dair geniş təsirlər üçün bio ameliorantların istehsalı və istifadəsi üçün texnologiyaların inkişafı;

Bitkiçilikdə - yüksək və sabit məhsuldarlıq, ə abiotik və biotik ekoloji amillərə qarşı müqavimət göstərən kənd təsərrüfatı bitkilərinin seçilməsi üçün yeni mənbələrin və donorların yaradılması üçün DNT texnologiyalarının inkişafı.

Bitkiçilikdə innovativ proseslərin inkişafı aşağıdakı sahələri əhatə edir:

- adaptiv əhəmiyyətli genotipik

dəyişkənliyi və istənilən genotiplərin müəyyənləşdirilməsi üsullarına əsasən seçim prosesinin perspektivli texnologiyalarını istifadə edərək, əlverişsiz abiotik və biotik ətraf mühit faktorlarına tolerantlıq və davamlılıqla yüksək məhsuldarlığı və təkmilləşdirilmiş məhsul keyfiyyətini birləşdirən kənd təsərrüfatı bitkilərinin yeni növlərinin və hibridlərinin yaradılması;

- ilkin və sənaye toxumu istehsalının səmərəli, zonal texnologiyalarının inkişafı, yüksək keyfiyyətli toxumların məhsuldarlığını təmin etmək, istehsalatda yeni növ və hibridlərin sürətlə inkişaf etdirilməsi, ətraf mühit və insan üçün ekoloji təhlükəsizliyi;

- bitki istehsalının yüksək dəqiqlikli (həssas) texnologiyalarının inkişafı, bitkilərin artan və davamlı məhsuldarlığı, xammal və hazır məhsulların yüksək istehlak keyfiyyətləri ilə təbii, texnoloji və digər resursların optimal və ekoloji cəhətdən təhlükəsiz istifadəsini təmin etmək;

- kənd təsərrüfatı torpaqlarının fitosanitar monitorinqinin təşkili.

Heyvandarlıq sənayesində yeni proseslərin inkişafının əsas istiqamətləri aşağıdakılardır:

- heyvandarlıq sənayesində yeni cins və cins qruplarının yetişdirilməsinə əsaslanan heyvanların genetik potensialının artırılması, müxtəlif səviyyələrdə heyvandarlıq işlərinin müasir metodlarını təkmilləşdirmək və istifadə etməklə quşların keçməsi, yüksək məhsuldar heyvandarlığın artırılmasına yönəldilmiş kənd təsərrüfatı təşkilatlarında heyvandarlıq işlərinin təşkili üzrə yeni üsulların tətbiqi ölkənin regionlarının zonal təbii- iqtisadi şərtləri və istehsalın ixtisaslaşması tələblərinə cavab verən;

- tam yem təmin etmək üçün heyvandarlığın ehtiyaclarını tam şəkildə yerinə yetirmək, habelə müxtəlif sənaye və istehsalçı qrupları üçün yüksək səviyyəli heyvan yemi istehsalını təşkil etmək, yem zavodlarında heyvan yemi və yem əlavələri istehsalı üçün dövlət maliyyə dəstəyi ilə təsərrüfat qruplarına intensiv yem istehsalı;

- ixtisaslaşdırılmış müəssisələrdə müasir sənaye, resurs qənaət texnologiyaları və yeni proseslərin inkişafı əsasında heyvandarlıq məhsullarının istehsalında məşğul olan heyvandarlıq kompleksləri və quşçuluq

təsərrüfatlarının bərpası və inkişafı üçün kompleks proqramın hazırlanması;

- satılan məhsullara, vergilərə, subsidiyalara məqbul qiymətlər daxil olmaqla təşkilati-iqtisadi mexanizmin inkişafı;
- əmtəə məhsullarının istehsalına, emalına və marketinqinə, istehsalçıların maddi maraqlarına, kadrların inkişafına, istehsalın məhsuldarlığına olan marağına dövlət dəstəyi;
- yeni heyvan yemi sistemlərinə əsaslanan yüksək məhsuldar heyvanların formalaşması proseslərinin tənzimlənməsi metodlarının və istehlakçıların yüksək tələb olunan yüksək qiymətli süd və ət məhsullarına bioloji dönüşümün idarə olunması üsulları;
- bölgələrdə baytarlıq nəzarəti orqanlarının profilaktik və istirahəttədbirlərinin həyata keçirilməsinə və müvafiq nəzarətinə əsaslanan bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsində heyvandarlıq təsərrüfatlarının baytarlıq və sanitariya bərpa proqramının hazırlanması;
- yerli kənd təsərrüfatı istehsalçıları ilə əlaqədar olaraq çevik bir proteksionist siyasətin formalaşması, məhsullara rəqabət şəraitinin təmin edilməsi, daxili qiymətlərin dünya qiymətləri ilə müqayisə edilməsi, məhsullar üçün isə daxili qiymətlər dünya qiymətlərindən yüksəkdir.

Proteksionist siyasət, maliyyə gömrük rüsumları və dəyişkən təzminat haqqı və mal-qara məhsullarının idxalında vergilər çərçivəsində tətbiq edilməlidir. İxracdakı sabit vəzifələr və vergilər idxal olunan ət məhsullarının qiymətini artırmaqla kifayət qədər çevik deyil və işə yaramır, belə ki, kompensasiya haqlarını qoruyucu və dünya qiymətləri arasındakı fərq bərabər tutmaq üstünlük təşkil edir. Ət məhsullarının kütləvi idxalı təhlükəsi ilə, yerli istehsalın məhvinə gətirib çıxaran idxal kvotaları tətbiq edilməlidir [4].

Kənd təsərrüfatı istehsalının texniki və texnoloji dəstək strategiyasının həyata keçirilməsi mexanizmi aşağıdakılardan ibarətdir:

- yeni nəslin yüksək etibarlı avadanlıqlarının yaradılması və əkinçilik maşınqayırma və emal müəssisələrinin, maşın-texnoloji stansiyaların, kəndli (fermer) və fərdi

köməkçi təsərrüfatların filusunun formalaşması üçün effektiv investisiya siyasətinin hazırlanması və həyata keçirilməsi;

- milli maşınqayırma kompleksinin beynəlxalq aqrar texniki sistemə inteqrasiyası;
- kənd təsərrüfatı istehsalçılarının müxtəlif texniki xidmətlərinin yaradılması, avadanlıqların yüksək səviyyədə istifadəsi sistemini stimullaşdıran geniş profilli mühəndis və texniki mütəxəssislər və maşın operatorları tərəfindən kənd təsərrüfatı məhsullarının yığılması.

İnnovasiya proseslərini artırmaq üçün aşağıdakılar təmin edilir:

- ölkənin zonalarında yüksək dəyərli kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının, məhsuldan sonrakı emalın, ilkin emalın və saxlanılması üçün yüksək performanslı maşın texnologiyalarının inkişafı;
- yüksək keyfiyyətli, rəqabətli heyvandarlıq və quşçuluq məhsullarının istehsalı, hazırlanması və saxlanması üçün müxtəlif növ kənd təsərrüfatı müəssisələrində zonal şərait nəzərə alınmaqla heyvanların və quşların saxlanması və qidalanması üçün yüksək texnologiyalı enerji və işgüzar maşın əsaslı texnologiyaların inkişaf etdirilməsi;
- yüksək keyfiyyətli heyvan və quşçuluq yemlərinin müxtəlif növlərinin istehsalı və saxlanması, yüksək səviyyəli üzvi gübrələrin hazırlanması üçüngübrə yığını və emalı üçün yüksək texnologiyalı, enerjili və işgüzar texnologiyaların inkişafı;
- ölkənin zonalarında yüksək keyfiyyətli kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı, məhsuldan sonrakı emalı, ilkin emalı və saxlanması üçün yeni nəsil yüksək keyfiyyətli maşın və avadanlıqların inkişafı;
- yüksək qiymətli, rəqabətqabiliyyətli heyvan məhsullarının istehsalının, hazırlanmasının və saxlanması zonal şəraitini nəzərə alaraq ölkənin müxtəlif növ kənd təsərrüfatı müəssisələrində heyvanların və quşların saxlanması və qidalanması üçün yeni nəslin yüksək performanslı avadanlıqlarının inkişaf etdirilməsi;
- yüksək keyfiyyətli heyvandarlıq və quşçuluq yemlərinin (o cümlədən qarışıq yemlərin) hazırlanması, saxlanması və emalı üçün avadanlıqlar, təsərrüfat şəraitində üzvi

gübrələrin hazırlanması üçün yüksək performanslı maşın və avadanlıq komplekslərinin hazırlanması;

- ölkə iqtisadiyyatının müxtəlif bölgələrində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı üçün perspektivli texnologiyalara uyğundur, enerji qənaət edən avtomatlaşdırılmış elektrik texnologiyalarının, istehsalın və avadanlıqların elektrik texnoloji proseslərinin inkişafı;

- günəş, külək və hidravlik enerjinin elektrik və istilik, emalı zavodunun və odun tullantılarının yenidən işlənməsinə, turşu tullantılarına çevrilməsinə əsaslanaraq kənd üçün "kiçik enerji" sisteminin və avtonom sistemlərin yaradılması və yeni nəsil səmərəli resursların qənaət texnologiyaları və elektrik stansiyalarının inkişafı, bərpa olunan enerji mənbələrinin geniş yayılması, torf və digər materialları maye və qaz yanacaqlarına daxil edir;

- əkinçilik istehsalının aqrar texnoloji proseslərinin idarə edilməsi üçün avtomatlaşdırılmış informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının hazırlanması və inkişaf etdirilməsi; proqram təminatı və monitorinq texnologiyaları və kənd təsərrüfatı məhsullarının keyfiyyətinə instrumental dəstək;

- onların modernləşdirilməsi, yeni komponentlərin və qurğuların inkişafı əsasında kənd təsərrüfatında maşın və avadanlıqların texnoloji səviyyəsini artırmaq üçün texnologiyaların inkişafı;

- Rusiyanın regionlarında kənd təsərrüfatı texnikasının və texniki infrastruktur müəssisələrinin optimal qurulması və istismarı üçün model layihələrin hazırlanması;

- Rusiya Federasiyasının kənd təsərrüfatında maşınqayırma və avadanlıqların səmərəli istifadəsi, istehsal və texnoloji xidmətlər sahəsində model layihələrin hazırlanması;

- kənd təsərrüfatı müəssisələrinin texnoloji baxımdan yenidən qurulması üçün investisiya layihələrinin hazırlanması.

Əhalinin son texniki vasitələr və texnologiyalara əsaslanan aqrar sənaye kompleksinin inkişafı yolunun intensiv yola keçməsi yalnız aqrar texnika kompleksinin bütün sahələrində çalışanların yüksək səviyyədə

məlumatlandırılmasını təmin edən çoxtərəfli, şəffaf, funksional, kifayət qədər və etibarlı fəaliyyət göstərən informasiya sisteminin mövcudluğu ilə mümkündür. Aqrar sənaye istehsalının islahatının və ona əsas ehtiyatların məhdudlaşdırılması kontekstində informatizasiya məhsulun səmərəliliyinin artırılması üçün real vasitələrdən biri halına gəlir [5].

"Kənd Təsərrüfatı İnkişafı haqqında" Federal Qanunda vurğulandığı kimi, kənd təsərrüfatı istehsalçılara məlumat dəstəyi dövlət aqrar siyasətinin həyata keçirilməsi üçün mühüm tədbirdir. Kənd təsərrüfatında dövlət informasiya dəstəyinin əsasını dövlət siyasəti və kənd təsərrüfatı sahəsində hüquqi tənzimləmə funksiyalarını yerinə yetirən federal icra orqanının informasiya sistemlərində, digər federal icra hakimiyyəti orqanlarına yerləşdirilən dövlət və onun inkişaf istiqamətləri haqqında məlumatlandırmaq, Rusiya Federasiyasının təsis qurumlarının səlahiyyətli dövlət orqanları, yerli hakimiyyət orqanları təşkil edir

Kənd əmtəə istehsalçılarının, dövlət orqanlarının və iqtisadi idarəetmənin informasiya dəstəyində mühüm yer çoxtərəfli kənd təsərrüfatı sektorunun bütün hissələrində iqtisadi, texnoloji və digər məlumatların paylanmasıdır. Bu, Rusiya Federasiyasının təsis qurumlarının kənd təsərrüfatının şöbələri və bölmələrindən ibarət olan informasiya və konsaltinq mərkəzlərinin, eləcə də rayon mərkəzlərinin, kənd təsərrüfatı şöbələrinin mərkəzlərindən ibarətdir. Kənd təsərrüfatı məsləhət xidmətlərinin mahiyyəti kənd təsərrüfatı müəssisələri və fermer təsərrüfatlarında əkinçilik bitkilərinin və heyvandarlıq məhsullarının məhsuldarlığının artırılması, məhsuldarlıq və istehsalın rentabelliyyətinin artırılmasına yönəlmiş əkinçilik bitkilərinin və heyvanların rifahının inkişafında texnologiyaların tətbiqi üçün bilik və bacarıqların təmin edilməsidir. İnformasiya və konsaltinq xidmətlərinin effektiv istifadəsi məlumatları birbaşa kənd təsərrüfatı istehsalçılara uyğunlaşdırmaq və köçürə bilən yüksək ixtisaslı kadrların mövcudluğunu nəzərdə tutur.

İnnovativ prosesin çox mərhələləri var - ilkin ideyası, kompleks tədqiqat və inkişaf işləri,

onların materialization, eksperimental yoxlama (istehsal şəraitində test) həyata keçirilməsi üçün yeniliklər və proqramların kopyası; yeni biliklərin (yeniliklərin) materializasiyası - maşın və avadanlıqlar, texnologiyalar, yeni növ bitkilər, cinslər, cins qrupları və heyvandarlıq növləri, quş xətləri və hibridləri.

Aqrar sənaye məhsullarının istehsalının artırılması, onun səmərəliliyi və rəqabət qabiliyyətini artırmaq üçün yalnız bir şərtədir. Biznes təcrübəsində yalnız yeniliklərin kütləvi istifadəsi sosial cəhətdən əhəmiyyətli bir nəticənin alınmasını təmin edir, aqrar sənaye istehsalına texnika və texnologiya əsasında fundamental dəyişikliklərə nail olmağa imkan verir. İnnovasiyanın inkişaf etmiş və uyğunlaşdırılmış informasiya və konsaltinq infrastrukturunu kənd təsərrüfatının istehsalının texniki və texnoloji yenilənməsinin üföqlərini əhəmiyyətli dərəcədə genişləndirir, çünki bazarda innovasiyanın sürəti adətən mütəxəssislərin, kəndli (şəxsi) təsərrüfatların sahiblərinin, fərdi yaşayış məntəqələrinin sahiblərinin biliklərini yeniləşdirmə dərəcəsindən uzaqdır və yenilikləri master və səmərəli tətbiq etməyə imkan verir. Beləliklə, informasiya strukturları kənd təsərrüfatı istehsalçıların artan istehsal ehtiyaclarını formalaşdıran mühüm bir generator kimi çıxış edir və bu, öz növbəsində, agro-sənaye kompleksində elmi və texnoloji inkişafın sürətlənməsinə təsir göstərir.

Nəticə

Aqrar sənaye kompleksinin müasir dövrün inkişafının ən vacib xüsusiyyəti elmi-texniki tərəqqinin sürətlənməsini tədricən texniki, texnoloji və sosial-iqtisadi yeniləşdirmə və məhsuldarlığını əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırmaq üçün aqrar sənaye istehsalının təkmilləşdirilməsi prosesinin sürətləndirilməsinin artırılmasıdır.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, elmi və texnoloji tərəqqinin sürətləndirilməsi üçün həlledici şərait aqrar sənaye sektorunda innovasiya fəaliyyətinin inkişafıdır, tədqiqatların təşkili, innovasiya yaratmaq, yeni və ya təkmilləşdirilmiş məhsullar, yeni və ya təkmilləşdirilmiş texnologiya yaratmaq məqsədilə istehsalatda birbaşa inkişaf etmək üçün ardıcıl həyata keçirilən tədbirlər

qrupudur. Yenilik prosesi, bir qayda olaraq, təkcə dövlət aqrar siyasətinin tərkib hissəsi olan innovasiya siyasətinin formalaşdırılması və həyata keçirilməsi yolu ilə dövlət tərəfindən tənzimlənir.

İqtisadi, investisiya, institusional əhəmiyyəti yenilik prioritetlərinə verilir. Buna görə də, müasir şəraitdə bu cür siyasətin inkişaf etdirilməsinin zəruriliyi və aktualığı böyük dərəcədə inkişaf edir, xüsusilə də innovasiya siyasəti aqrar texnika kompleksinin idarə olunmasında yerli təcrübədə xüsusi hazırlanmış deyildir.

Aqrar sənaye sektorunda dövlət innovasiya siyasətinin əsas prioriteti son məhsula təsirinin həyata keçirilməsinə diqqət yetirməklə aqrar sənaye istehsalının bütün sahələri üçün innovasiyalar yaratmaqdan ibarət olan fundamental və tətbiqi elmin inkişafıdır.

Tədqiqatın elmi yeniliyi: Aqrar sahənin iqtisadiyyatda rolunun artırılması, mövcud olan imkanların genişləndirilməsi, inkişaf etdirilməsi üçün təklif və tövsiyələrin hazırlanması və bununla bağlı olaraq təsirli bir aqrar fəaliyyəti əldə etməyin mümkünlüyünün sübuta yetirilməsidir.

Tədqiqat işinin tətbiqi əhəmiyyəti: Aparılan tədqiqatın əsasını beynəlxalq modellərdən və dünya təcrübəsindən istifadə edərək aqrar sənayenin informasiya bazasının qurulması nəticəsində iqtisadiyyatda qərarların qəbul edilməsində hansı yüksəlişlərin baş verə biləcəyinin öyrənilməsidir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Abdullayeva Ş.H. İnnovasiya yönümlü iqtisadi inkişafın nəzəri və metodoloji məsələləri. Az.ETKTİ və Tİ, Elmi Əsərləri. № 2, 2012. səh.184-189
2. Əhmədov G.Ə. Kənd təsərrüfatında innovasiyaların tətbiqi istiqamətləri. Bakı, "Elm", 2010, 484s.
3. İbrahimov İ.H. Aqrar sahənin iqtisadiyyatı. Bakı, NBS "Printing Company" MMC, 2016, 655 s.
4. Qasimov F.H., Nəcəfov Z. M. İnnovasiyalar: yaranması, yayılması və inkişaf perspektivləri. Bakı, "Elm", 2009, 416 s.
5. Quliyev E.A. Aqrar iqtisadiyyat. Bakı, "Kooperasiya", 2015, 320 s.

Элай Джалал оглы ЗЕЙНАЛЛЫ, д. ф. э., доц.

Минура Гаджи кызы КЕРИМОВА д. ф. э., ст. преп.

Фарид Рауф оглы ЗЕЙНАЛОВ

Азербайджанский Технологический Университет

E-mail: mina34mk@mail.ru

НАПРАВЛЕНИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИОННОЙ БАЗЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ

Резюме

В последние десятилетия практика управления экономикой в наиболее развитых странах мира свидетельствует об определяющем влиянии науки и научно-технического развития на экономику в целом и в каждой отрасли. При этом ускорение разработки инноваций и их широкое распространение возможно только при безусловной активной поддержке государства. Благодаря формированию определенного направления инновационной деятельности значительно повышается технологический уровень агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: инновации, регулирование, аграрная сфера, информация

Elay Jalal oghlu ZEYNALLI, ph.d., Associate Professor

Minura Haji gizi KERIMOVA, ph.d., Senior Lecturer

Farid Rauf oghlu ZEYNALOV

Azerbaijan Technological University

E-mail: mina34mk@mail.ru

DIRECTIONS FOR THE FORMATION OF AN INFORMATION BASE FOR REGULATING THE INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL INDUSTRY

Summary

In recent decades, the practice of economic management in the most developed countries of the world testifies to the decisive influence of science and scientific and technological development on the economy as a whole and in each industry. At the same time, the acceleration of the development of innovations and their wide distribution is possible only with the unconditional active support of the state. Thanks to the formation of a certain direction of innovative activity, the technological level of the agro-industrial complex is significantly increased.

Keywords: innovations, regulation, agrarian sector, information